

Το Λύκειο [ξανά] στην κλίνη του Προκρούστη

του Πάουλου Χαραμή*

Κριτική και σχόλια με αφορμή τις πρόσφατες ρυθμίσεις για το Λύκειο και το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Λυκειακή βαθμίδα: πεδίο αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων

Βασικός στόχος της γενικής εκπαίδευσης είναι να συνδέσει με κατάλληλο τρόπο, σε μια κρίσιμη φάση της ζωής του νέου ανθρώπου, την ατομική βιογραφία με τις ευρύτερες συλλογικές επιδιώξεις. Οι αξίες, τα πρότυπα, οι γνώσεις και οι εμπειρίες που οικειοποιούνται οι μελλοντικοί πολίτες μέσω της εκπαίδευσης επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται και προσπαθούν να επιλύσουν τα προβλήματα και τις συγκρούσεις που αντιμετωπίζουν σε ατομικό επίπεδο στην καθημερινή τους δραστηριότητα και να οργανώσουν τους όρους και τις συνθήκες της διαβίωσής τους.

Η λυκειακή βαθμίδα επιτελεί ένα πολυδιάστατο ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Καταρχάς, στο πλαίσιο της συμπληρώνεται η γενική μόρφωση που παρέχεται στις προηγούμενες βαθμίδες και μάλιστα σε μια ηλικία που σηματοδοτεί την ένταξη των νέων στον κόσμο των ενηλίκων. Παράλληλα, μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων παρέχει στα νέα μέλη της κοινωνίας τη δυνατότητα να ασκήσουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους σε ποικίλους τομείς της επιστήμης, της τέχνης και ενδεχομένως της τεχνολογίας αναβαθμίζοντας με αυτό τον τρόπο και το επίπεδο της αυτογνωσίας τους. Τέλος, τούς οδηγεί σε μορφωτικές επιλογές κρίσιμες για τη μετέπειτα ζωή τους.

Για αυτούς και άλλους λόγους η λυκειακή βαθμίδα αποκτά εκ των πραγμάτων ένα σημαντικό ρόλο σε σχέση με τις προοπτικές της ατομικής βιογραφίας και της διαμόρφωσης του κοινού μέλλοντος. Η σύνδεση της λυκειακής βαθμίδας με την υποκείμενη και την υπερκείμενη εκπαιδευτική βαθμίδα, ο τρόπος με τον οποίο συν-δομούνται τα εξωτερικά περιγράμματα των λυκειακών τύπων σχολείου, το περιεχόμενο της γνώσης και των δραστηριοτήτων που επιλέγονται ανά γνωστικό αντικείμενο για καθένα από αυτούς τους τύπους και οι πρακτικές διδασκαλίας/μάθησης και ανατροφοδότησης που αξιοποιούνται στο πλαίσιο του είναι παράγοντες που επηρεάζουν καθοριστικά την παιδευτική λειτουργία του.

Σήμερα η βαθμίδα του Λυκείου καθίσταται για μια ακόμα φορά πεδίο σημαντικών εξελίξεων. Σε χώρες όπου εξακολουθεί να υφίσταται το παραδοσιακό επιλεκτικό Λύκειο, ιδίως της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, τείνει να μετασχηματιστεί τις τελευταίες δεκαετίες με ταχύ ρυθμό μέσω της διεύρυνσης του μαθητικού δυναμικού σε Λύκειο καθολικής φοίτησης της αντίστοιχης ηλικιακής ομάδας, προέκταση, κατ' ουσία, της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η μεταλλαγή αυτή θέτει υπό αμφισβήτηση, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, τον αποφασιστικό ρόλο που διαδραμάτιζε ως πρόσφατα η βαθμίδα του Λυκείου στη διαμόρφωση των επαγγελματικών επιλογών των νέων. Παράλληλα, οι γενικότερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές εξελίξεις που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες διαμορφώνουν ένα

αρκετά διαφοροποιημένο πλαίσιο απαιτήσεων, που επηρεάζει αναπόφευκτα όλες τις βασικές παραμέτρους της εκπαίδευσης που παρέχει ένα σύγχρονο Λύκειο.

Η κυριαρχική παρουσία του νεοφιλελευθερισμού σε μια σειρά χώρες, από την άλλη πλευρά, αναδεικνύεται σημαντικός και συχνά καθοριστικός παράγοντας στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η εκπαιδευτική πολιτική στο σύνολό της, ιδίως όμως στη λυκειακή βαθμίδα.

Τόσο διεθνώς όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρείται κατά την τελευταία περίοδο μια ακόμη πιο εμφανής μετατόπιση του αξιακού υποβάθρου των εκπαιδευτικών πολιτικών προς τις τεχνοκρατικές αξίες, κάτω από την πίεση του νεοφιλελευθερισμού. Από ερευνητές αυτού του πεδίου έχει υποστηριχθεί ότι πολλά από τα επίσημα κείμενα της Ε.Ε. σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική ήδη από τη δεκαετία του '90 «...εδράζονται στις θεμελιώδεις αρχές του νεοφιλελευθερισμού» και προκύπτουν από σύνθεση «... μιας νεωτερικής εκδοχής της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου με το νεο-φιλελεύθερο παράδειγμα εκπαιδευτικής πολιτικής», ενώ σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση της ίδιας περιόδου η εκπαιδευτική πολιτική που ασκεί η Ε.Ε. χαρακτηρίζεται ως «... ένα μείγμα νεοφιλελεύθερων κατευθυντήριων προτάσεων, κατά κύριο λόγο, με στοιχεία σοσιαλδημοκρατικής προέλευσης (σοσιαλφιλελευθερισμός)». Η τάση αυτή φαίνεται πως ενισχύεται σημαντικά την τελευταία δεκαετία.

Η ανταγωνιστικότητα και η αξιοκρατία εξακολουθούν να παραμένουν στο επίκεντρο του συστήματος αξιών πάνω στο οποίο στηρίζονται οι εκπαιδευτικές πολιτικές. Έτσι, στο Έγγραφο Δημόσιας Διαβούλευσης που διακίνησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ανάπτυξη των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2002 προσδιορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας ως «στρατηγικός στόχος» για την Ευρωπαϊκή Ένωση ως το 2010 «... να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο της σχολικής γνώσης, η μελέτη της επίσημης ρητορικής για την εκπαίδευση διεθνώς αποκαλύπτει ότι οι κυρίαρχοι οικονομικοί κύκλοι επιδιώκουν μια πιο λεπτομερή εξειδίκευση συγκεκριμένων ικανοτήτων που πρέπει να καλλιεργηθούν κατά προτεραιότητα στο σχολείο. Επακόλουθα μιας τέτοιας ιεράρχησης είναι η συνεχής υποβάθμιση των γνωστικών αντικειμένων και δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη γενική μορφωτική συγκρότηση των νέων και προάγουν τις ανθρωπιστικές αξίες, και η αναβάθμιση “εργαλειακών” γνώσεων και δεξιοτήτων που εξυπηρετούν κατά βάση βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις των επιχειρήσεων.

Τομείς σημαντικοί για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων, όπως είναι οι κοινωνικές-ανθρωπιστικές επιστήμες, η αισθητική καλλιέργεια, η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας, η προετοιμασία συνολικά του σύγχρονου ενεργού πολίτη δεν έχουν τη θέση που τους αρμόζει στο σύγχρονο σχολείο. Αυτή η τάση έχει σοβαρές επιπτώσεις στο εκπαιδευτικό έργο, γιατί αφυδατώνει τη μόρφωση από το ανθρωπιστικό της περιεχόμενο και την καθιστά ένα μέσο για την ατομική επιτυχία σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον. Καλλιεργεί ένα αρνητικό κλίμα στο σχολείο και στην κοινωνία, που αντιμάχεται αξίες στις οποίες βασίζεται η κοινωνική συνοχή και η συνύπαρξη.

Η οργάνωση του προγράμματος σπουδών, ιδίως στο επίπεδο του Λυκείου, συνδέεται άμεσα με τη δομή της λυκειακής βαθμίδας. Η ελληνική εμπειρία δείχνει ότι κυριάρχησε παραδοσιακά η δομή των χωριστών, παράλληλων σχολείων, με τη μορφή του διπλού

(γενικό και τεχνικό λύκειο) ή του τριπλού εκπαιδευτικού δικτύου (που με τη σημερινή εκδοχή του περιλαμβάνει Γενικό Λύκειο, Επαγγελματικό Λύκειο και Επαγγελματική Σχολή). Το ελληνικό «Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο», αφού συνυπήρξε στενόχωρα ως τα μέσα της δεκαετίας του '90 με όλους τους παραδοσιακούς τύπους του επιλεκτικού συστήματος, οδηγήθηκε σύντομα όσο και απροσδόκητα στην τελική κατάργησή του.

Δυσλειτουργίες και προβλήματα που συσσωρεύτηκαν περί τη βαθμίδα του Λυκείου, με αποκορύφωμα την ανορθολογική πρακτική της διπλής διδασκαλίας της διδακτέας και εξεταστέας ύλης από τη μια στο δημόσιο σχολείο και από την άλλη στο ιδιωτικό φροντιστήριο, οδήγησαν σε πολλαπλές στρεβλώσεις και τελικά στην αποδυνάμωση και υπονόμευση όλων των παράλληλων τύπων λυκείου. Αυτή η αρνητική εικόνα παρέχει επαρκή λόγο για ριζικές παρεμβάσεις, πράγμα που σπεύδει να αξιοποιήσει και στη συγκεκριμένη συγκυρία η κυβέρνηση με στόχο να προωθήσει τη νεοφιλελεύθερη πολιτική της.

Τα τελευταία χρόνια προβλήθηκε συστηματικά μια επίσημη ρητορική για το λεγόμενο «νέο σχολείο». Σύμφωνα με αυτή, το «νέο σχολείο» στο επίπεδο του Λυκείου, σε όλες τις εκδοχές του, βασιζόταν από την άποψη της δομής σε ένα παραδοσιακό διπλό ή τριπλό εκπαιδευτικό δίκτυο του οποίου και τα δύο ή τρία σκέλη (Γενικό και Τεχνολογικό Λύκειο - ή/και παράλληλες μέσες σχολές επαγγελματικής κατάρτισης) είχαν έντονα στοιχεία πρώιμης επαγγελματικής ή/και προεπαγγελματικής εξειδίκευσης. Από την άποψη του περιεχομένου σπουδών (αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα) είχαν διατυπωθεί κατά καιρούς διαφορετικές εκδοχές χωρίς σαφή κατάληξη. Φαινόταν, ωστόσο, έντονη η τάση της πρώιμης εξειδίκευσης (από την πρώτη τάξη του Λυκείου) σε βάρος της γενικής παιδείας. Η γενικότερη αβεβαιότητα παρείχε πρόσφορο έδαφος για να αναβιώσουν παλιές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις για τη φυσιογνωμία, τη δομή και το περιεχόμενο σπουδών της λυκειακής βαθμίδας, που συμπυκνώνονται σε αντιθετικά δίπολα όπως: ανθρωπισμός και τεχνοκρατισμός, ενιαιότητα και διαφοροποίηση, θεωρία και πράξη/εφαρμογή, κοινωνικότητα και ατομικότητα κ.ο.κ.

Αυτό που κυρίως αμφισβητήθηκε σε όλη αυτή τη διαδικασία είναι η γενική μόρφωση, ως ένα επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων που παρέχει στο σύγχρονο πολίτη τη δυνατότητα να κατανοεί την πολυπλοκότητα των προβλημάτων του φυσικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος και να αντιμετωπίζει με θετικό τρόπο τις προκλήσεις τού σήμερα θεμελιώνοντας τη δράση του σε υγιείς κοινωνικές αξίες.

Οι νέες ρυθμίσεις: κριτικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με όσα ήδη αναφέρθηκαν, μπορούμε να διατυπώσουμε συνοπτικά και πιο συγκεκριμένα τις ακόλουθες παρατηρήσεις σε σχέση με τις ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στο καινούριο νομοσχέδιο.

Εξακολουθεί να διατηρείται το λεγόμενο «διπλό» -στην περίπτωση αυτή μάλιστα «πολλαπλό»- εκπαιδευτικό δίκτυο, δηλαδή ο χωρισμός των παιδιών μετά την αποφοίτηση από το Γυμνάσιο στη γενική και στην επαγγελματική εκπαίδευση (Επαγγελματικό Λύκειο, ΣΕΚ). Επίσης, παραμένει κατά βάση ο διαχωρισμός των παιδιών από τη Β΄ τάξη του Γενικού Λυκείου σε διαφορετικές εκπαιδευτικές κατευθύνσεις, έστω για ένα μέρος του σχολικού προγράμματος (Ομάδες Μαθημάτων Προσανατολισμού), ο οποίος εξειδικεύεται περαιτέρω στη Γ΄ τάξη. Αμφισβητείται και υποβαθμίζεται η γενική μόρφωση, την οποία θα έπρεπε

πρωταρχικά να υπηρετεί μια αυτόνομη λυκειακή βαθμίδα στο σύνολό της. Αυτό συμβαίνει τόσο στο Γενικό Λύκειο, με την ισχυρή παρουσία των μαθημάτων «Προσανατολισμού» από τη Β΄ τάξη σε βάρος των μαθημάτων γενικής παιδείας, όσο και στο Επαγγελματικό Λύκειο, με τη σημαντική μείωση των ωρών της γενικής παιδείας και κυρίως στις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) .

Το Ενιαίο Λύκειο θεωρίας και πράξης, που ως δομικό πλαίσιο θα μπορούσε να υπηρετήσει αποτελεσματικά τη γενική και πολυδιάστατη μόρφωση όλων των παιδιών, αμβλύνοντας τις υφιστάμενες μορφωτικές ανισότητες, δεν συζητήθηκε ούτε αυτή τη φορά από τους αρμόδιους παράγοντες.

Το προτεινόμενο Γενικό Λύκειο, επιφορτισμένο σε όλες τις τάξεις του με συνεχείς εξετάσεις «πανελλαδικού» χαρακτήρα (δηλαδή με θέματα που τουλάχιστον κατά το ήμισυ θα ορίζονται από πανελλαδική τράπεζα θεμάτων), υπηρετεί κυρίως τις απαιτήσεις της διαδικασίας πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και όχι την πρωταρχικής σημασίας απαίτηση για επαρκή και συνεκτική γενική μόρφωση-δικαίωμα κάθε παιδιού. Το Λύκειο μετασηματίζεται ακόμη πιο δραστικά σε ένα ανταγωνιστικό και βαθμοθηρικό σχολείο. Συνεπώς, η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αναμένεται να συρρικνωθεί σημαντικά. Σε συνθήκες συνεχούς μείωσης των δαπανών για την εκπαίδευση και κατάρτησης ή υπονόμευσης βασικών θεσμών υποστήριξης των παιδιών που συναντούν δυσκολίες στη μάθηση (όπως είναι η ενισχυτική διδασκαλία, η πρόσθετη διδακτική στήριξη, οι τάξεις υποδοχής, οι τάξεις ένταξης κ.λπ.), οι συνέπειες σε βάρος των παιδιών των πιο αδύναμων κοινωνικά και οικονομικά οικογενειών θα είναι ακόμη πιο τραγικές. Οι δείκτες σχολικής αποτυχίας και μαθητικής διαρροής αναμένεται να αυξηθούν ακόμα περισσότερο, όπως έδειξε άλλωστε και η εμπειρία από ανάλογες προηγούμενες παρεμβάσεις στο Λύκειο και στη διαδικασία πρόσβασης (βλ. «μεταρρύθμιση Αρσένη»). Το Επαγγελματικό Λύκειο και γενικά η ΤΕΕ ουσιαστικά προσδένεται πιο άμεσα, ως προς τους σκοπούς και το περιεχόμενο, στις πρόσκαιρες ανάγκες της αγοράς και των επιχειρήσεων. Δημιουργούνται σχολές επαγγελματικής κατάρτισης (ΣΕΚ), που απευθύνονται στους αποφοίτους του Γυμνασίου, οι οποίοι υποχρεώνονται πλέον να επιλέξουν συγκεκριμένη ειδικότητα από πολύ μικρή ηλικία, κάτι που προφανώς δεν είναι ώριμα να πράξουν. Με την επιλογή αυτή στενεύει ο επαγγελματικός τους ορίζοντας, αλλά στερούνται επίσης βασικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές γνώσεις (γενικής παιδείας αλλά και του ευρύτερου τομέα στον οποίο ανήκει κάθε ειδικότητα). Καθιερώνεται η μαθητεία, ακόμα και ανήλικων μαθητών (όσων θα φοιτήσουν στα ΣΕΚ) ως υποκατάστατο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με όρους που, σύμφωνα με όσα έχουν γίνει γνωστά, δεν διασφαλίζουν βασικά δικαιώματα των μαθητών και μαθητριών της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης ούτε τα προφυλάγουν από την εκμετάλλευση της εργοδοσίας. Καταργούνται όλες οι Επαγγελματικές Σχολές (102) που λειτουργούσαν ως σήμερα και δεν μετατρέπονται σε ΕΠΑΛ, όπως προέβλεπαν τα προηγούμενα σχέδια νόμου που είχαν δοθεί στη δημοσιότητα τα δύο τελευταία χρόνια. Επαυξάνεται η παρουσία ευέλικτων σχέσεων εργασίας των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση. Ενισχύονται οι τάσεις ιδιωτικοποίησης, τόσο στη γενική όσο και, ιδίως, στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, με ταυτόχρονη συρρίκνωση των αντίστοιχων δημόσιων τομέων του εκπαιδευτικού συστήματος. Επανεξετάζονται και ενισχύονται συνολικά οι δομές και οι διαδικασίες αξιολόγησης όλων των παραμέτρων του «νέου σχολείου» με την αξιοποίηση των σύγχρονων αντιλήψεων του νεοφιλελευθερισμού σχετικά με τη «διαχείριση» του ανθρώπινου δυναμικού. Ειδικότερα ως προς το τελευταίο, οι σχετικές ρυθμίσεις βρίσκονται σε πλήρη εναρμόνιση τόσο με τις γενικές κατευθύνσεις του ΟΟΣΑ για την αξιολόγηση όσο και με τις ειδικότερες κατευθύνσεις του που αφορούν την Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελληνική Εκπαίδευση που

συντάχθηκε το 2011 προτείνει (σελ. 63, παρ. 113) «να σχεδιαστεί στην Ελλάδα ένα εθνικό σύστημα αξιολόγησης μαθητή, κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί σε πολλά επίπεδα: σε επίπεδο μαθητή, τάξης, σχολικής μονάδας, περιφέρειας και συστήματος.

Συνεκτιμώντας το σύνολο των αλλαγών στη δομή και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης το τελευταίο διάστημα, μαζί με τα προτεινόμενα στο υπό συζήτηση σχέδιο νόμου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι συνέπειες της ακολουθούμενης εκπαιδευτικής πολιτικής, με αιχμή το επίπεδο του Λυκείου, είναι συνοπτικά οι εξής:

Υποβάθμιση της γενικής/ανθρωπιστικής παιδείας και ενίσχυση της στροφής προς την εκμάθηση δεξιοτήτων. Καθιέρωση ως κυρίαρχων των κοινωνικών αξιών και των προτύπων της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας. Ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων και διακρίσεων, αύξηση της μαθητικής διαρροής και περιορισμός της μέσω της εκπαίδευσης κοινωνικής κινητικότητας. Παροχή απλής κατάρτισης και πιστοποιημένων δεξιοτήτων σε ένα χαώδες σύμπαν αποσπασματικών πληροφοριών, που αδυνατούν να συγκροτηθούν σε συμπαγές και κριτικό εργαλείο κατανόησης του εαυτού, της κοινωνίας και του κόσμου. Μετατροπή της εκπαίδευσης από δημόσιο κοινωνικό αγαθό και υποχρέωση του κράτους σε εμπόρευμα. Προώθηση της ιδιωτικοποίησης σε όλο το εκπαιδευτικό φάσμα και η δραστική μείωση των δημόσιων επενδύσεων. Στενότερη σύνδεση της εκπαίδευσης, της επιστήμης, της έρευνας και της τεχνικής με τις επιδιώξεις των αγορών και την ανάγκη ανταγωνισμού των επιχειρήσεων.

Το Ενιαίο Λύκειο: μια αντίπαλη πρόταση

Η πρόταση του εκπαιδευτικού κινήματος καθώς και πολιτικών και κοινωνικών φορέων για το Ενιαίο Λύκειο θεωρίας και πράξης, ως το μοναδικό τύπο λυκείου σε μεσοπρόθεσμη κλίμακα, που θα υπηρετεί τη γενική μόρφωση συναιρώντας δημιουργικά τη θεωρητική μόρφωση με την πράξη, την τεχνολογία και την εφαρμογή, αποτελεί την εναλλακτική απάντηση στις επίσημες πολιτικές. Η πρόταση αυτή υποστηρίζει ότι η ενιαία δομή της λυκειακής βαθμίδας, που έχει υποστασιοποιηθεί διεθνώς με τις ποικίλες μορφές του «ενιαίου σχολείου», είναι το κέλυφος που διασφαλίζει με τον καλύτερο τρόπο την προοπτική της γενικής μόρφωσης και της ολόπλευρης καλλιέργειας της προσωπικότητας του νέου ανθρώπου.

Η πρώιμη έμφαση στις ειδικές, προεπαγγελματικές ή και επαγγελματικές κατευθύνσεις, μια τάση που είχε κυριαρχήσει κατά το παρελθόν, δεν μπορεί να ισχύσει σε μια σύγχρονη, μεταβαλλόμενη κοινωνία. Τα πλήθος των ειδικών γνώσεων και η ποικιλία των επιμέρους εφαρμογών τους, σε συνδυασμό με την ταχύτητα παλαίωσης και αχρήστευσής τους, καθιστούν το μορφωτικό αποτέλεσμα ενός τέτοιου προγράμματος εξαιρετικά βραχύβιο. Επιπλέον, μια τέτοια έμφαση δυσχεραίνει την προσπάθεια των εργαζομένων να επιμορφωθούν και να αναπροσανατολιστούν στις νέες συνθήκες της παραγωγής, όπως και τη δυνατότητά τους να κατανοήσουν και να επηρεάσουν τις κοινωνικές εξελίξεις.

Σε ό,τι αφορά το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που έχει προκαλέσει πολλαπλές στρεβλώσεις στη μορφωτική λειτουργία του Λυκείου, το προοδευτικό εκπαιδευτικό κίνημα έχει προβάλει με αξιοπρόσεκτη επιχειρηματολογία τη σημασία της μετακίνησης των συστημάτων πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση προς την κατεύθυνση της ελεύθερης πρόσβασης ως απαραίτητο συνοδό στοιχείο της λειτουργίας

του Ενιαίου Λυκείου. Έχουν ήδη προταθεί ενδιαφέρουσες ιδέες, όπως είναι η καθιέρωση της ελεύθερης εγγραφής των αποφοίτων σε μεγάλο αριθμό σχολών των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, για τις οποίες η ζήτηση δεν απέχει πολύ από την προσφορά, η καθιέρωση ενός μεταλυκειακού / προπανεπιστημιακού έτους ή, επίσης, η ελεύθερη εγγραφή σε ένα πρώτο έτος σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που θα οδηγεί σε περαιτέρω εξειδίκευση. Υπάρχουν, από την άλλη πλευρά, εμπειρίες άλλων ευρωπαϊκών χωρών σε παρόμοιες κατευθύνσεις.

Τελικά, η ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη μείωση των μορφωτικών ανισοτήτων πρέπει να στηριχτεί σε εντελώς διαφορετικές εκπαιδευτικές πολιτικές από αυτές που προωθούνται και με το τελευταίο νομοσχέδιο. Πολιτικές που αγκαλιάζουν το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος και βασίζονται περισσότερο στη γενική μορφωτική συγκρότηση των νέων παρά στην πρώιμη εξειδίκευση· περισσότερο στην αρχή της έγκαιρης διάγνωσης και της πρόληψης παρά σε επανορθωτικές πρακτικές· περισσότερο στην καθημερινή ανατροφοδότηση και στήριξη των παιδιών στην τάξη (διαμορφωτική αξιολόγηση) παρά σε μια «εφάπαξ» ανακεφαλαιωτικού τύπου (summative) αξιολόγηση. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση απαιτούνται πολιτικές που θα ευνοούν τη διεύρυνση της συμμετοχής των λαϊκών στρωμάτων σε αυτή, ενώ παράλληλα θα συμβαδίζουν με δομικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις ευρύτερου χαρακτήρα.

*Ο Πάυλος Χαραμής είναι πρόεδρος του Κέντρου Μελετών και Τεκμηρίωσης (ΚΕΜΕΤΕ) της ΟΛΜΕ